

JAHON ANIMATSIYA SAN'ATIDA TARIXIY MAVZU, OBRAZLAR TALQINI VA O'ZBEK ANIMATSIYA SAN'ATIDA TUTGAN O'RNI

Tleumuratova Aziza

Qoraqalpoq davlat universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10064466>

Annotatsiya. Ushbu maqolada tarixiy obrazlarning jahon animatsiya san'atida tutgan o'rni va obrazlar talqiniga to'xtalangan.

Kalit so'zlar: Obraz, badiiy obraz, personaj, syujet, animatsiya.

HISTORICAL THEME IN WORLD ANIMATION ART, INTERPRETATION OF IMAGES AND ITS ROLE IN UZBEK ANIMATION ART.

Abstract. This article focuses on the role of historical images in world animation art and the interpretation of images.

Key words: Image, artistic image, character, plot, animation.

ИСТОРИЧЕСКАЯ ТЕМА В МИРОВОМ АНИМАЦИОННОМ ИСКУССТВЕ, ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ОБРАЗОВ И ЕЕ РОЛЬ В УЗБЕКСКОМ АНИМАЦИОННОМ ИСКУССТВЕ

Аннотация. В данной статье рассматривается проблема освещения роли исторических образов в мировом анимационном искусстве и интерпретации образов.

Ключевые слова: Образ, художественный образ, персонаж, сюжет, анимация.

Jahon animatsiyasida tarixiy mavzularda juda ko'p multfilmlar ishlangan. Har bir davlat o'z tarixini animatsion filmlar orqali ham keng namoyish etadi. Bunday multfilmlarda tarixiy haqiqat yoki to'qima afsonalarga asoslanib syujetlar yaratiladi. Xususan tarixiy haqiqatga asoslangan multfilmlarda muhit tasvirlari, ranglar, liboslar, maishiy buyumlar, qahramonlarning tasvirlari hammasi bir-biriga uyg'un ravishda tanlangan tarixiy syujetni yoritib berishga xizmat qiladi.

Qolaversa shunday detallar orqali tasvirlanayotgan syujet qaysi hudud va qaysi millatga tegishli mavzuni yoritayotganini bilish mumkin. Mavzuga mos musiqiy effektlar qo'shish orqali ta'sirchanlikni oshiriladi. Bunday tarixiy animatsion filmlar muayyan bir davlat yoki butun jahon tarixida sodir bo'lgan o'zgarishlar, shu o'zgarishlarga sabab bo'lgan tarixiy shaxslar va ularning hayoti haqidagi voqealardan iborat bo'ladi. Jahon animatsiya san'atida yaratilgan eng sara va mashhur multfilmlarni tahlil qilamiz.

Avvalo obraz, badiiy obraz va tarixiy obraz tushunchalariga muxtasar to'xtalsak. Ko'pchilik obraz haqida umumiy tushunchaga ega. Obraz – bu bilim faoliyati, xotira, tafakkur va tasavvur faoliyati natijasidir. Obraz, badiiy obraz — voqelikni faqat san'atga xos usulda o'zlashtirib va o'zgartirib harakterlovchi estetik kategoriya. Shuningdek, badiiy asarda ijodiy qayta yaratilgan har qanday voqea ham obraz deb yuritiladi.

Obrazda obektiv anglash bilan subektiv ijodiy tafakkur qorishib ketadi. Badiiy obrazning o'ziga xos xususiyatlari real voqelikka va fikrlash jarayoniga bo'lgan munosabatda aniq namoyon bo'ladi. Obraz voqelikning badiiy in'ikosi sifatida real mavjud ob'ektning hissiy aniq, tayin zamon va makonda davom etgan, moddiy, tugal, o'zicha etuk xususiyatlariga ega bo'ladi. Badiiy obrazni

real ob'ekt bilan chalkashtirmaslik kerak; ushartlilik, ramziylik xususiyati bilan real voqelikdan farq qiladi va asarningi chki "illyuziyali" olamini tashkil qiladi.

Obraz voqelikning oddiy in'ikosi bo'lmay, balki uni umumlashtirib, alohida, o'tkinchi, tasodifiy hodisaning eng mohiyatli, o'zgarmas, muhim, adabiy jihatlarini ochib beradi.

Mavhum tushunchadan farqli ravishda obraz ko'rgazmalilik xususiyatini namoyon etadi, u voqealarni mavhum mulohazalar bilan emas, balki hissiy yaxlit, bir butun takrorlanmas tarzda aks ettiradi. Obrazning badiiyligi mavjud voqelikni aks ettirish va uni anglash xususiyati bilan belgilanmaydi, balki badiiylilik obrazning misli ko'rilmagan, yangi o'ylab chiqarilgan dunyo yarata olish imkoniyatida yuzaga chiqadi. Obrazda ob'ektiv mavjud va muhim jihatlar bilan birga, bo'lishi mumkin bo'lgan, mo'ljaldagi, xohishdagi, ya'ni turmushning emotsional-irodaviy tomonlariga munosabat, uning ko'rinmas, ichki imkoniyatlari bilan bog'liq xususiyatlar ham muxrlangan bo'ladi.

Shuningdek, badiiy obrazda xayolot, bo'yoq, tovush, so'z va boshqalarni ijodiy ishlash yo'li bilan san'at asari yaratiladi. Qisqa qilib aytganda obraz bu qiyofa, qaysiki shaxsning faqat tashqi ko'rinishini emas, balki jamiyki ma'naviy va jismoniy hossalarini o'zida namoyon etadigan qiyofasi. "Badiiy obraz – bu tasavvur yordamida yaratilgan, estetik ahamiyatga ega bo'lgan aniq va shu bilan birga inson hayotining umumlashtirilgan tasviridir" (L. I. Timofeev)[1:167]. Agar obraz tarixiylik kasb etsa, tarixiy davr va makonda gavdalansa – u tarixiy obraz deb yuritiladi

Jahon animatsiyasida tarixiy mavzularda juda ko'p multafilmlar ishlangan. Har bir davlat o'z tarixini animatsion filmlar orqali ham keng namoyish etadi. Bunday multafilmlarda tarixiy haqiqat yoki to'qima afsonalarga asoslanib syujetlar yaratiladi. Xususan tarixiy haqiqatga asoslangan multafilmlarda muhit tasvirlari, ranglar, liboslar, maishiy buyumlar, qahramonlarning tasvirlari hammasi bir-biriga uyg'un ravishda tanlangan tarixiy syujetni yoritib berishga xizmat qiladi.

Qolaversa shunday detallar orqali tasvirlanayotgan syujet qaysi hudud va qaysi millatga tegishli mavzuni yoritayotganini bilish mumkin. Mavzuga mos musiqiy effektlar qo'shish orqali ta'sirchanlikni oshiriladi. Bunday tarixiy animatsion filmlar muayyan bir davlat yoki butun jahon tarixida sodir bo'lgano'zgarishlar, shu o'zgarishlarga sabab bo'lgan tarixiy shaxslar va ularning hayoti haqidagi voqealardan iborat bo'ladi. Filmning badiiy tuzilmasi jihatidan tarixiy davr to'g'risidagi savol etarlicha o'rganilmagan mavzu hisoblanadi. Kino nazariyasida "tarixiy film" tushunchasi nafaqat davr bilan, balki voqeelikning yoritilishi bilan bog'liq. Bu o'z o'rnida o'tmish voqealarini gavdalanitirishdir. Kinoensiklopediyada quyidagicha ta'rif beriladi: "Tarixiy film, kino san'ati mahsuloti bo'lib, o'tmishda sodir bo'lgan real voqeelik va real tarixiy shaxslar tasvirlari asosidagi syujet"[2:124].

Tarixni o'rganib, holis anglab, kelajak avlodga o'zgarishlarsiz etkazish nazarda tutilmoqda. Albatta, badiiy boyitilgan san'at asarlari asl tarixiy haqiqat mohiyatidan chetlashmasligi zarur. Tarixiy asarlar yaratuvchi ijodkorlar o'z asarlarida qanchalar haqqoniylik, ilmiy dalillanganlik bilan yondashuvini belgilab beradi. Buni bir multfilm yaratilishi misolida tahlil qilsak: birinchi mas'uliyat badiiy asar (hikoya, qissa, ssenariy) yozuvchisi elkasiga tushadi. Ijodkor yozuvchi keng qamrovli bilimlar egasi bo'lishi lozim. Ozgina sustkashlik bilan qandaydir ma'lumot noto'g'ri talqin qilinishi va ko'p tanqidlar olib kelishi mumkin. Keyingi navbatda

rassom hamda rejissyorning malakaliligi tanlangan mavzuni qanchalar aniq va tushunarli qilib ochib berishda birlamchi omildir.

Albatta, animatsion filmda eng avval rassomning ijodiy faoliyati ko`rinadi. Ilk ta`ssurot filmning tasviriy echimi orqali paydo bo`ladi. Ssenariyni to`laqonli qamrab olish va qanchalar ta`sirchan namoyish etish ham rassom-animatorlarning vazifasi. Bu borada ulardan asar g`oyasining davr, hudud, madaniyat jihatidan to`g`ri tasvirlash talab etiladi. Bunda madaniyatshunoslik, dinshunoslik, san`atshunoslik, libos tarixi kabi sohalaridan ko`plab bilimlarga ega bo`lish lozim. Ranglarning, liboslarning va muhit tasvirlarining qanday ifoda etilishi, san`at va me`morchilikning davriy uslublariga mos bo`lishi ko`zda tutilgan holda ish olib boriladi. Hududlarning oziga xos me`morchilik uslublari, oddiy kichkina naqshdan tortib toshahar va qishloqlarning ko`rinishlarigacha aniq ma`lumotlar asosida tasvirlanadi. Personajlar hayotiy qilib chiziladi va nisbatan kamroq stillashtiriladi.

Shundagina tarixiy asar tarixiylik xususiyatini ko`rinishda ifoda eta oladi. Tarixiy rivoyat (afsonalar, ertaklar)ga asoslangan to`qima obrazli multfilmlarda esa faqatgina bir xalq tarixidan hikoya qilibgina qolmasdan, asosan umuminsoniy ezgu g`oyalar va bolalar tarbiyasida muhim ahamiyatga ega qarashlar tasvirlanadi. Chunki aksariyat manbaalar qadimgi davr voqealarini yoritadi va eng qadimgi davr tarixi dunyo mamlakatlari uchun nisbatan umumiylik kasb etadi. Ularda uzoq o`tmishdan to bugungi kungacha echimini topmagan, dolzarb bashariyat muammolarini bartaraf etish masalalari qahramonlar hayo timisolida gavdalanitiriladi. Masalan, ertaklar turli xalqlarda turlicha bo`lishiga qaramasdan aksariyat ertaklarda yalmog`iz, yovuz devlar yoki ajdarlar, yovuzlikka qarshi kurashuvchi botir qahramonlar obrazini uchratish mumkin. Rivoyatlarda insoniyatni zalolatga etaklovchi hasad, yolg`onchilik, baxillik, ochko`zlik kabi illatlarga qarshi mehr-muruvvat, to`g`ri sozlik, saxiylik singari fazilatlar madh etiladi. Afsonalarda esa xalq qahramonlari millat boshiga tushgan musibatni aritish uchun ko`rsatgan jasoratlari tasvirlanadi.

Animatsion entsiklopediya dunyo tarixida katta o`zgarishlarga sabab bo`lgan insonlar haqida ma`lumotga ega bo`lishning eng oddiy va qiziqarli usulidir. Prezidentlar, kashfiyotchi olimlar, sarkardalar va boshqa dunyoga mashhur shaxslar hayotidan ishlangan animatsion “Tarix - shaxslarda” nomli serial shunday uslubdagi multfilm hisoblanadi. Serialda jumladan, LeonardodaVinci, Betxoven, Xristofor Kolumb va boshqa tarixiy shaxslar hayoti yoritilgan. Bu multfilmlar nafaqat bolalar uchun balki, kattalar uchun ham qiziqarli ma`lumotlarni ulashadi. Tasvirlar, qahramonlar qiyofalari o`tgan asrda keng rivojlangan realistik Disney animatsiya maktabi qoidalari asosida, chizma usulda yaratilgan. Qahramonlar qiyofalari ommaga ma`lum tasvirlarga monand yaratilgan. Ya`ni, agar qahramon tashqi ko`rinishi haqida ma`lumot yoki tasvirlar etib kelgan bo`lsa, shunga aynan o`xshash xarakter yaratilgan.

“Xua Mulan haqida qo`shiq” nomli xitoy xalq poemasi asosida yaratilgan “Mulan” (“Walt Disney” studiyasi – 1998 yil) [3]. multfilmi ham tarixiy mavzudagi multfilmlardan sanaladi. Mashhur multfilmda bosqinchi xun qabilalariga qarshi vatan himoyasi uchun safarbar qilingan xitoy qo`shini safiga sobiq zobit otasining o`rniga borib qo`shilgan va jasorat ko`rsatgan qiz haqida hikoya qilinadi. Filmda dovyurak qiz faqat erkaklardan iborat qo`shin ichida aslida kim ekanligini yashirib jangga chiqadi. Xunlar bilan jangda g`alabaga erishishda asosiyishni bajaradi. Qahramonning asosiy maqsadi jangga qodir bo`lmagan otasini saqlab qolish edi.

Ammo, Mulan bu ishi ketidan oxir oqibatda butun xitoyi bosqinchilar zulmidan qutqarishga muvoffaq bo'ladi. Bu yo'lda oddiy qizni askar bo'lishdek mashaqqatlar va daxshatli janglar qarshi oldi. Qahramon obrazida mard jangchilardek jasurlik, shijoat, oilaga, vatanga muhabbat, shu bilan birga ayollarga xos nafosat, soddalik, g'amxo'rlik xususiyatlari mujassamlashtirilgan. Shuningdek, bu xususiyatlarni bir qahramon qiyofasida navbati bilan almashinib turishi personajning asl tipaji saqlanib qolganishiga monelik ko'rsatmagan.

Dunyoning boshqa bir tomonidagi yana bir qahramon ayol haqida hikoya qiluvchi Pakaxontas multfilmi ham ko'pchilikka ma'lum. Pakaxontas – amerika hindulari malikasi. Serial va to'liq hajmdagi animatsion filmlari suratga olingan bo'lib, 90 yillarda chizma va kompyuter grafika texnikasida ishlangan. Ma'lumki, amerika qit'alarida tub aholi – mahalliy hindular istiqomat qilgan va evropadan borgan axoli hukmronligi o'rnatilgach, asta-sekinlik bilan kamaya borgan. Shu davrda hindu qabilalarini birlashtirgan, Paka qabilasi malikasi Pakaxontas katta sahnaga chiqadi. Uning asl ismi Matoaka bo'lsada Pokahontas laqabi bilan mashhur edi va Jon Smit bilan voqealar paytida u bor-yo'g'i o'n ikki yoshda edi. Bosqinchi, kelgindi oqtanlilarga qarshi kurash olib boradi.

Mahalliy hindu qabilalarning rang-barang urf-odatlarini, takrorlanmas turli madaniyatlari, e'tiqodiy qarashlari aks ettirilgan multfilmda Pakaxontas oldidan turli sinovlar chiqadi. Har xil qabilalar a'zolaridan yig'ilgan jamoasi bilan birgalikda turli to'siqlarni engib o'tadi. Juda qiyin vaziyatlarda doim ular bilan birga bo'lgan ilohlari yo'l korsatib ko'mak berishi ham tasvirlanadi. Pakaxontas timsolida ayol jasorati, vatanparvarlik, inson hayoti azizligi, tenglik, bir-birini qadriga etish va tabiatga muhabbat g'oyalari ilgari suriladi.

Yana bir tarixiy rivoyat (buni haqiqat sifatida qabul qilish e'tiqodiy masala) asosida ishlangan mashhur multfilm "Misr shaxzodasi" deb nomlanadi. Dream Works Studiosi hech qachon muqaddaslarga tajovuz qilishdan qo'rqmaydilar – ularning Muso payg'ambariga va Misr yahudiylarining najotiga bag'ishlangan ilk multfilmi bunga misol. Ular "Misr shahzodasi" ning Injil yozishmalarida juda ehtiyotkorlik bilan ishladilar. Va biz bilamizki, tarixchilar Musoning mavjudligini yoki yo'qligini hali hal qilmaganlar. "Ammo biz ishonamizki, bunday katta afsonaviy shaxs haqiqiy prototipsiz amalga oshirishi mumkin emas edi" – deyiladi internet nashrlarining birida [4]. Bunday asarlarda muhit ham personajlar ham yaqqol ajralib turuvchi xarakterga ega bo'ladi.

Qolaversa filmda voqealar Misr diyorida yuz beradi. Eng mashhur tarixiy obidalarni o'zida jamlagan bu mamlakat tarixini ochib berishda foydalanish manbaalari etarlicha. Faqatgina shu manbaalardan unumli foydalanib o'sha davr mahobatini tasvirlay olish lozim. Bu borada filmda juda yaxshi ish olib borilgan deyish mumkin. Fir'avn saroylari, misr tarixiy madaniyati ichida shaxzoda sifatida ulg'aygan payg'ambar va uning boshidan kechirganlari mahorat bilan tasvirlangan.

Navbatdagi multfilm rus madaniyatiga mansub. Rus xalqi tarixida bahodirlari bo'lgani va xalqni turli yovuzlardan himoya qilgan engilmas pahlavonlar bo'lgani haqida rivoyatlar bor. Ertaklarda, afsonalarda asosiy kumir sifatida shunday bahodirlari madh etiladi. "Uch bahodir" yoki "o'ttiz uch bahodir" haqidagi ertaklar ayniqsa mashhurdir. Uch bahodir haqidagi ertaklarda ular aka-uka bo'lganligi yoki ayrimlarida do'st bo'lganligi aytiladi. Farazan uch bahodir haqidagi

ertaklar tugʻilishiga sabab sifatida tarixda ruserlariga skandinaviyadan koʻchib kelgan uch aka-uka va ularning knyazliklarga asos solishi, davlatchilik tashkil qilishi voqealari koʻrilishi mumkin.

Multfilmlarda ham bu bahodirlar katta jussali, ogʻir feʼl-atvorli, salobatli, qoʻrqmas qahramon obrazida, oʻz ulovlari, ogʻir qurol-aslahalari bilan tasvirlanadi. “Ilya Muromets”, “Alyosha Papovich”, “Uch bahodir” kabi koʻplab multfilmlarda aynan shunday yigitlarni yurtga yov kelganda maydonga chiqib haloskor boʻlganligi namoyish etiladi.

Yuqorida misol tariqasida keltirilgan multfilmlar jahon tajribasining bir boʻlagi xolos. Aslida bunday mavzularda juda kop multfilmlar ishlangan boʻlib, ulardan eng sifatilari dunyo eʼtiborini tortgan. Demak tarixiy multfilm qanchalar sifatli boʻlishi targʻibot etilayotgan mavzuni qanchalar keng qamrovli boʻlishini belgilab beradi.

Soʻnggi yillarda mamlakatimizda multiplikatsion filmlar ishlab chiqarish sohasini takomillashtirishga davlat siyosati darajasida eʼtibor qaratilmoqda. Xususan, 2017-yil 7-avgustda Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining «Milliy kinematografiyani yanada rivojlantirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida»gi PQ 3176- sonli qarori imzolandi. Qarorga muvofiq, Oʻzbekistonda 2018-yilda yiliga 15 ta, 2022-yildan boshlab esa 50 ta multfilm ishlab chiqarish kerakligi belgilab qoʻyilganligi sohaga qaratilgan eʼtibor va talab daʼlilidir. Shu oʻrinda milliy tariximiz va qadriyatlarimiz oʻz aksini topgan animatsion filmlarni yaratish va ekranlashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir, zero “Oʻzlikni anglash tarixni bilishdan boshlanadi bu isbot talab boʻlmagan ushbu haqiqat davlat siyosati darajasiga koʻtarilishi zarur” [5.197].

Xulosa qiladigan boʻlsak, jahon tajribasida tarixiy multfilmlar nafaqat tarixdan soʻzlovchi bir hikoyalar ketma-ketligi, yoki tarix kitobining tasviriy koʻrinishi emas, balki har koʻrgan tomoshabin uchun ham bilim, ham zavq, ham maʼnaviyat ulashuvchi ijod naʼmunasi demakdir. Shuningdek bu ijod naʼmunasi sifati yuqori boʻlishi uning qadrini oshirib sarf-xarajatlarini ortigʻi bilan qoplaydi. Buni yaxshi anglagan tajribali studiyalar har qanday mamlakat xalqi tarixi va etnikasidan foydalanib film yaratishga intilishadi.

REFERENCES

1. “Слово и образ” (сборник) Л.И.Тимофеев.1964,288б.
2. “Время в кино” Natalya Marievskaya. Прогресс-Традиция, 2015 г.;336б.
3. <http://www.анимамузей.ру>5.5. <http://www.Мультик.ру>
4. Astir.uz
5. Oʻzbekiston Respublikasi prezidentining qarorimilliy kinoindustriyani rivojlantirish boʻyicha qoʻshimcha chora-tadbirlari toʻgʻrisida- ПҚ-3880-son 24.07.2018.
6. Aziza T., Zakir A. The Role of Animated Films Based on the Works of Alisher Navoi in Shaping Children's Worldview //Zien Journal of Social Sciences and Humanities. – 2022. – T. 6. – C. 100-103.
7. Aziza T. TARIXIY ASARLANING JAMIYAT TARAQQIYOTIDA TUTGAN OʻRNI:“YULDUZLI TUNLAR” ASARINING BOSH GʻOYASI //Journal of Integrated Education and Research. – 2022. – T. 1. – №. 4. – C. 42-46.
8. Alliyarov, M. . (2023). Importance of Excavation Work in the Organization and Enrichment of Museums. Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences, 2(6), 35–40. Retrieved from

9. Alliyarov, M. (2023). Primitive Community Layout Architecture. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 18, 36-38.
10. Alliyarov M. THE ARCHITECTURE OF THE GOTHIC PERIOD IS ALSO HISTORICAL //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 182-184.
11. Alliyarov M. A., Rakhimbaev O. D. MONUMENTAL ARCHITECTURE OF ANCIENT KHOREZM //Матрица научного познания. – 2019. – №. 1. – С. 145-152.
12. Orimbaevich A. J., Muratbaevich I. A., Alimovich T. M. THE MEANING OF THE COLOR COMPOSITION IN THE VISUAL ARTS //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – Т. 3. – С. 67-69
13. Jiyenbaevich M. I. The evolution of music pedagogy of the karakalpak people: Historical and theoretical aspects //Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. – 2021. – Т. 11. – №. 10. – С. 27-32.
14. Jiyenbaevich M. I. Competence-based approach in higher musical and professional education //ACADEMICA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 12. – №. 4. – С. 42-47.
15. Moyanov I. TRAINING AND DEVELOPMENT OF ART PERSONNEL //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 65-69.
16. Jiyenbaevich M. I. COMPETENCE-BASED APPROACH IN HIGHER MUSICAL AND PROFESSIONAL EDUCATION //PROMINENCE OF INFORMATION BASES& MEDIA ASSESSMENTS IN THE POST CONFLICT MARKETING ENVIRONMENT.
17. Моянов Ы. Д. ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚИ МУСИҚИЙ ПЕДАГОГИКАСИНИНГ ТАРИХИЙ-НАЗАРИЙ ЖИҲАТЛАРИ: Моянов Ыкласбай Жийенбаевич Ўзбекистон Давлат санъат ва маданият институти Нукус филиали, «халқ ижодиёти» кафедраси в. в. б доценти. Педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. – №. 5.
18. Моянов Ы. Д. ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚИ МУСИҚИЙ ПЕДАГОГИКАСИНИНГ ТАРИХИЙ-НАЗАРИЙ ЖИҲАТЛАРИ //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. – №. 5.
19. Тажимуратова Ш. С. САНЪАТШУНОСЛИК ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШ ОРҚАЛИ ТАЛАБАЛАРНИНГ МУСТАҚИЛ ИШЛАШ КЎНИКМАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ. – 2023.
20. Saginbaevna T. S. FORMATION OF STUDENTS' SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – Т. 9. – С. 386-392.
21. Tajimuraova S. S. INFORMATION AND COMMUNICATIONS IN MANAGEMENT //Journal of Integrated Education and Research. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 509-511.
22. Tajimuratova Shakhnoza Saginbaevna. (2022). MANAGEMENT AND STUDY OF CULTURE AND ART. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(1), 758–762.
23. Sag'inbaevna, T. S. (2023). Cultural Life in Uzbekistan during the Years of Independence. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 18, 39-41.

24. Ануаровна О. Р. ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚ КУЙЛАРИ ВОСИТАСИДА БОЛАЛАР ИЖОДҚОРЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ. – 2023.
25. Anuarovna U. E. IMPROVING THE MECHANISMS OF EDUCATING STUDENTS IN THE SPIRIT OF INTER-ETHNIC HARMONY BASED ON NATIONAL MUSIC IN THE CONDITIONS OF ETHNO-CULTURAL RELATIONS //International Journal of Advance Scientific Research. – 2023. – Т. 3. – №. 09. – С. 329-333.
26. БОЛАЛАР Қ. Х. К. В., РИВОЖЛАНТИРИШ И. MODERN SCIENCE AND RESEARCH //MODERN SCIENCE. – 2023. – Т. 2181. – С. 3906.
27. Ospanova R. DEVELOPMENT OF CHILDREN'S CREATIVITY THROUGH BLACK FOLK SONGS //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 70-73.